

PROGRAMACIÓN DE AULA
ÁREA: COÑECEMENTO DO MEDIO

PROXECTO: ENTRE AMIGOS

EDITORIAL: OBRADOIRO

3.º CURSO DE EDUCACIÓN PRIMARIA

UNIDADE 1: OS SERES VIVOS NACEN E CRECEN

1. Obxectivos didácticos

- Distingui-los seres vivos dos seres inertes, así como os animais das plantas.
- Coñece-las necesidades dos seres vivos.
- Saber que as persoas somos seres vivos e que pertencemos ó grupo dos animais.
- Discrimina-las características propias das persoas.
- Comprende-la interrelación vital dos seres, vivos e inertes, do medio.
- Aprender a respectar ós animais, as plantas e o seu contorno.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- Os seres da natureza: seres vivos e seres non vivos.
- O ciclo vital dos seres vivos.
- As características dos animais e das plantas.
- Particularidades do ser humano.
- As necesidades dos seres vivos: relacións e adaptacións ó medio.

2.2. Procedementos e actitudes

- Distingui-los seres vivos dos seres inertes.
- Clasificar distintos seres vivos en animais ou plantas.
- Ordenar cronoloxicamente os acontecementos do ciclo vital dun ser vivo.
- Identificar relacións entre seres vivos.
- Relaciona-las adaptacións dos seres vivos coas características do medio onde viven.
- Amosar interese por coñecer e protexe-lo medio que nos arrodea

2.3. Contidos transversais

- **Educación moral e cívica:** Adquirir responsabilidade no coidado de animais domésticos e plantas ornamentais.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimular a súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Plastilina.
- Fotografías de flores de campaiñas, abertas e pechadas.
- Fotografías de persoas, como os esquimós ou os tuareg, nas que se poida observar cómo estes se adaptan ás duras condicións dos lugares en que viven.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Texto de presentación cun contexto real: "No corazón de África".
- Actividades para realizar en grupo: busca, explica e nomea.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades que animan ó alumno a toma-la decisión de aprender.
- Xustificación do estudio. ¿Para que estudiámo-los seres vivos?.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar, comparar, clasificar ou descubrir.
- Información organizada: seres vivos e seres non vivos, o ciclo vital, etc.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Presentación breve da información básica e traballo por grupos.
- Actividades de desenvolvemento.
- Actividades de reforzo e ampliación.
- Comparación entre os seres vivos (animais, plantas e seres humanos).
- Debate en grupo.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Leve á clase fotografías de persoas, como esquimós, tuareg... que viven en condicións ambientais moi duras. Analizar coa axuda destas fotografías cómo se adaptan as persoas a estas condicións con roupas, alimentación, vivenda... Elaborar un mural con estas fotografías.

Ampliación

- Ampliar mediante os álbums a información con fotografías, debuxos, etc.
- Suxestións para falar en grupo e fomentar actitudes positivas cara ó coidado da saúde, respecto á natureza, etc.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Comprensión da existencia de seres vivos e inertes en calquera lugar.
- Identificación, diferenciación e clasificación de seres vivos (animais e plantas) e inertes.
- Descrición ordenada do ciclo vital dalgúns seres vivos.
- Comprensión da capacidade de adaptación dos seres vivos.
- Recoñecemento das persoas como seres vivos distintos do resto de animais.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdario.

UNIDADE 2: OS SENTIDOS RECOLLEN INFORMACIÓN

1. Obxectivos didácticos

- Comprender que nos relacionamos co medio gracias ós órganos dos sentidos.
- Coñece-los órganos dos sentidos, partes, percepcións que recollen e funcionamento.
- Coida-la saúde do propio corpo.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- Os sentidos recollen información.
- Os órganos do tacto, a vista, o oído, o olfacto e o gusto: na pel, nos ollos, nos oídos, no nariz e na lingua respectivamente.
- A vista: recoñecemento de formas e cores.
- O oído: distinción de sons.
- O gusto: apreciación de sabores.
- O olfacto: identificación de olores.

2.2. Procedementos e actitudes

- Valora-la importancia dos sentidos para relacionármonos co medio.
- Asociar correctamente cada sentido ó órgano responsable do mesmo.
- Analizar esquemas anatómicos relacionados cos sentidos.
- Explica-la percepción de sensacións como resultado dun proceso.
- Valorar ás persoas que teñen eivas sensoriais.

2.3. Contidos transversais

- **Educación para a saúde:** Desenvolver hábitos saudables relacionados co coidado dos órganos dos sentidos.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Unha pelota de cores.
- Unha cámara fotográfica.
- Globos e rotuladores.
- Folletos publicitarios con alimentos e revistas.
- Modelos anatómicos de plástico do esqueleto e da musculatura.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Preguntarlle a un alumno cómo o recoñecería pola rúa. Probablemente responda que porque o ve. Continuar presentando a seguinte situación: ¿E se entrase na clase cos ollos vendados e estivese contándolles algo ós seus compañeiros? Seguramente conteste que o recoñecería pola voz. Proseguir presentando distintas situacións.
- Actividades para recoller coñecementos previos.
- ¿Para que estudiámo-los órganos dos sentidos?

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Información organizada: Os ollos, os oídos, o gusto, etc.
- Presentación breve da información básica e traballo por grupos.
- Resolver colectivamente as preguntas formuladas. Ir escribindo no encerado as respostas dos alumnos. Por último, pedirles que as escriban no seu caderno.
- Comparación dos diferentes órganos dos sentidos.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Pedirlles ós alumnos que pensen no sabor e no olor dos alimentos que lles gustan. Indíquelles cómo un olor ou sabor non habitual neles nos pode indica-lo mal estado destes alimentos. Comentar que nestes casos debemos absternos de probalos.

Ampliación

- Ensinarlles ós alumnos a extraer información dun debuxo mediante a utilización de frechas que permiten relacionar elementos do mesmo co seu nome e/ou función.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Asociación correcta dos órganos, os sentidos e as sensacións.
- Comprensión dos sentidos como instrumento de relación co medio.
- Identificación das partes dos órganos sensoriais.
- Adquisición de hábitos encamiñados ó coidado dos órganos dos sentidos.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdario.

UNIDADE 3: AS PERSOAS PODEMOS MOVERNOS

1. Obxectivos didácticos

- Entender que as persoas necesitamos-lo esqueleto e a musculatura para movernos.
- Coñece-los nomes e localiza-los principais ósos, músculos e articulacións.
- Diferencia-las características dos ósos e dos músculos.
- Entender que os ósos e os músculos traballan xuntos para que haxa movemento.
- Relacionar distintos tipos de movementos cos músculos que os realizan.
- Adquirir hábitos axeitados para o coidado do propio corpo.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- A necesidade do traballo conxunto de ósos e músculos para que se produza o movemento.
- Os movementos do corpo: voluntarios e involuntarios.
- O esqueleto: compoñentes e funcións.
- Os ósos e os músculos: características e nomes dos principais.
- As articulacións.
- A musculatura.

2.2. Procedementos e actitudes

- Identifica-las distintas partes do corpo que interveñen no movemento.
- Diferenciar entre movementos voluntarios e involuntarios, así como entre músculos voluntarios e involuntarios.
- Interpretar esquemas anatómicos, aplicando correctamente o novo vocabulario aprendido.
- Explicar cómo se produce o movemento.
- Desenvolver hábitos encamiñados a coida-la saúde do esqueleto e da musculatura.

2.3. Contidos transversais

- **Educación sexual:** Coñece-los cambios corporais que aparecen co crecemento e que diferencian fisicamente ós dous sexos.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Papel cebola para debuxa-las costelas.
- Modelo anatómico da musculatura.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Observación dos movementos que facemos.
- Explicar qué misión ten o esqueleto e cómo son os ósos e as cartilaxes.
- Observación dun modelo anatómico da musculatura.
- Para qué estudiámo-lo esqueleto. Xustificación.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar, descubrir e explorar.
- Información organizada. Tipos de movementos, o esqueleto, as articulacións e a musculatura.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Presentación da información básica.
- Traballo por grupos.
- Os tipos de movemento e cómo se producen.
- Debate en grupo sobre qué sucede cando facemos exercicio (suamos moito e perdemos auga).
- Ensinarlles ós alumnos cómo representa-lo movemento. Amosarlles como mediante o emprego dunha sucesión de debuxos e tamén mediante frechas que indiquen a dirección e o sentido, podemos expresa-lo movemento.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Preguntarlles ós alumnos qué estruturas interveñen cando lle damos unha patada a un balón, ósos, músculos ou articulacións.
- Realizar distintos movementos como mastigar, camiñar ou levantar unha cadeira, e preguntarlles ós alumnos qué músculos están empregando.

Ampliación

- Pedirlles ós alumnos que reproduzan a composición de “O álbum das ciencias” no seu caderno; para isto, terán que buscar unha fotografía nunha revista ou xornal que represente o movemento dunha das articulacións e debuxar ó lado esta articulación igual ca no libro de texto.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Distinción entre movementos voluntarios e involuntarios.
- Coñecemento das características de ósos e músculos.
- Comprensión da acción conxunta de ósos e músculos para que se produza o movemento.
- Aplicación correcta de vocábulos novos relacionados coa musculatura e co esqueleto.
- Interpretación de esquemas anatómicos.
- Adopción de hábitos saudables para ósos, músculos e articulacións.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 4: CLASIFICÁMO-LOS ANIMAIIS

1. Obxectivos didácticos

- Aprender cómo se clasifican os animais segundo distintos criterios.
- Saber que os animais carnívoros, herbívoros e omnívoros comen distintos tipos de alimentos.
- Aprender cómo nacen e crecen os animais ovíparos e os animais vivíparos.
- Entende-la interrelación dos elementos vivos e inertes dun lugar determinado.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- A distinta alimentación dos animais segundo sexan: carnívoros, herbívoros ou omnívoros.
- O nacemento dos animais: ovíparos e vivíparos.

2.2. Procedementos e actitudes

- Clasificar animais empregando distintos criterios.
- Incluír un animal concreto en diferentes clasificacións.
- Formular hipóteses sobre o resultado dunha experiencia.
- Observar fotografías para obter información a partir delas.
- Respecta-la vida dos animais.

2.3. Contidos transversais

- **Educación moral e cívica:** Ser responsables cando nos bañamos no mar, nun río ou nunha piscina.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, en equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimular a súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Vídeo documental sobre Félix Rodríguez de la Fuente e a súa obra
- Fotos de animais
- Biografía de Diane Fossey e fotografías dela xunto ós gorilas que estudiaba
- Arxila

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Texto de presentación: "Unha visita apaixonante". Antes de iniciarlle a explicación, lembrarllle ós alumnos o que aprenderon na unidade sobre os seres vivos. Pedirlle a un alumno que lembre a clasificación dos distintos seres vivos e non vivos e que divida os primeiros en animais e plantas. Preguntarlles ónde poden ver animais (na casa, na rúa, no campo, nunha granxa...) Le-lo segundo parágrafo e lembrarllle que hai outros animais que xa coñecen que parecen peixes e non o son: as baleas.
- Actividades para lembra-los coñecementos previos: "¿Que sabes xa?".
- Actividades que animan ó alumno a toma-la decisión de aprender. Insistir en que as fotografías do libro de texto non son meros adornos senón que serven para aprender.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar, comparar, clasificar ou descubrir.
- Información sobre as clases de animais, a alimentación, a forma de nacer, o seu crecemento, etc.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Comparación entre as diferentes clases de animais.
- Debate en grupo sobre os diferentes animais que viven en Galicia.
- Animar ós alumnos a observar detidamente e de forma sistemática os detalles de cada animal que aparece reproducido na unidade. A través da explicación e realización das actividades comprobarán que existen moitos aspectos que poden incluír na descrición dun animal concreto. Agora, deberán aprender a discriminalas características que os fan semellantes a outros, e que se convierten en criterio de clasificación.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Comprobar que os alumnos comprenden o que é un criterio de clasificación. Propoñer no encerado exemplos de características, preguntando se servirían para un grupo de animais. Por exemplo, a capacidade de voar para facer dous grupos con gaivota, mosca, chimpancé, morcego e esquío.

Ampliación

- Actividades marcadas como "a miña carpeta".
- Amplia-la información con fotografías, debuxos e o álbum da ciencia.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Coñecemento da posibilidade de clasificar animais polo que sabemos deles.
- Aplicación correcta do novo vocabulario: vivíparo, ovíparo, carnívoro, herbívoro, omnívoro.
- Comprensión dos sentidos como medio de comunicación entre animais.
- Desenvolvemento de capacidades e interese de observación, comparación e formulación de hipóteses con fins científicos.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 5: OS ANIMAIS VERTEBRADOS

1. Obxectivos didácticos

- Saber que os animais vertebrados teñen esqueleto e os invertebrados non.
- Aprender que os mamíferos son animais vertebrados, vivíparos, que se alimentan do leite materno ó comezo da súa vida.
- Descubrir que as aves son ovíparas e teñen o corpo cuberto de plumas.
- Identificar ós insectos como animais invertebrados de seis patas e dúas antenas.
- Amosar interese por colaborar na conservación da natureza.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- A presenza ou ausencia de esqueleto: animais vertebrados e animais invertebrados.
- As características dos mamíferos, das aves e dos insectos.

2.2. Procedementos e actitudes

- Identifica-las distintas partes do corpo dun animal vertebrado.
- Identifica-las distintas partes do corpo dun insecto.
- Aplica-los criterios aprendidos para clasificar animais en aves, mamíferos ou insectos.
- Interese por coñece-los animais.

2.3. Contidos transversais

- **Educación ambiental:** Desenvolver conductas encamiñadas á protección dos animais.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino – aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Vídeo documental sobre Félix Rodríguez de la Fuente e a súa obra.
- Fotos de animais.
- Biografía de Diane Fossey e fotografías dela xunto ós gorilas que estudiaba.
- Arxila.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Comparación entre diferentes esqueletos.
- Actividades para realizar en grupo.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Información organizada. O esqueleto dos animais. Os mamíferos. As aves. Os insectos.
- Actividades para observar, comparar e clasifica-los animais.
- Actividades para explicar características dos vertebrados.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación da información básica.
- Actividades de desenvolvemento.
- Comparación entre animais vertebrados e invertebrados.
- Traballo en grupo
- Suxestións para falar en grupo e que favorecen actitudes positivas cara ó coidado e a conservación dos animais.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Aproveita-la experiencia persoal dos alumnos como medio eficaz para, por unha banda, facilita-la consolidación de contidos e, por outra, corrixir posibles erros.
- Invitar ós alumnos a dicir qué animais dos que nomee posúen cuncha e cáles cuberta dura para se defender.

Ampliación

- Ampliar información mediante o apartado “O álbum das ciencias”.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Distinción de animais vertebrados e de animais invertebrados.
- Identificación de aves e mamíferos como animais vertebrados.
- Discriminación e descrición de aves, mamíferos, insectos e outros invertebrados.
- Diferenciación dos distintos tipos de cubertas dos animais invertebrados.
- Clasificación de animais segundo diferentes criterios.
- Obtención de información a partir de ilustracións.
- Formulación de hipóteses a partir de observacións.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 6: A TERRA É UN PLANETA CON VIDA

1. Obxectivos didácticos

- Saber que a Terra está formada por auga, terra e aire.
- Entende-las condicións necesarias para a existencia de vida no Planeta.
- Coñece-los estados da materia e os seus cambios.
- Comprende-la permanencia da materia nos cambios de estado.
- Formular hipóteses e experimentar sobre feitos observables relativos ós cambios da materia.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- A composición da Terra.
- Os estados da materia.
- Os cambios de estado da materia.

2.2. Procedementos e actitudes

- Analiza-las características que posibilitan a vida na Terra.
- Compara-las características da materia nos seus tres estados.
- Explicar razoadamente os cambios da materia do medio.
- Amosar interese por realizar experiencias científicas.

2.3. Contidos transversais

- Educación moral e cívica. Participación na separación de lixo para favorece-la reciclaxe de certos materiais.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Recipientes de distintas formas.
- Terra.
- Area.
- Auga.
- Bóla do mundo.
- Plastilina.
- Cinta métrica.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Texto de presentación: “Unha paisaxe misteriosa”.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades que conducen ó alumno a toma-la decisión de aprender.
- Actividades para realizar en grupo.
- Xustificación do estudio. ¿Para que estudiámo-lo planeta Terra?.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar e comparar.
- Información organizada: A Terra. Sólidos, líquidos e gases. Os tipos de cambios.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica.
- Traballo por grupos.
- Actividades de desenvolvemento.
- Comparación entre sólidos, líquidos e gases.
- A utilización de experiencias directas facilita a aprendizaxe dos alumnos e alumnas. Por isto, recorrer ás que se suxiren no desenvolvemento didáctico para favorece-la comprensión dos contidos que se propoñen.
- O emprego da técnica de experimentación axuda ós alumnos a buscar explicacións científicas ós feitos cotiáns.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Actividades para contestar no caderno.
- Suxestións para falar en grupo e fomentar actitudes positivas cara ó coidado do noso planeta.
- Actividades de recuperación e de reforzo.
- Comprobar que os alumnos comprenderon cáles son os cambios de estado.

Ampliación

- Amplia-la información mediante o apartado “O Álbum das ciencias”.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Identificación das condicións necesarias para a existencia de seres vivos na Terra.
- Distinción dos tres estados da materia.
- Identificación dos cambios de estado da materia.
- Comprensión da permanencia da materia nos cambios de estado.
- Elaboración de hipóteses sobre feitos observables referidos ós cambios de materia.
- Interese pola protección do medio natural.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 7: A AUGA É NECESARIA PARA A VIDA

1. Obxectivos didácticos

- Descubri-la importancia da auga para os seres vivos.
- Coñecer que a auga é incolora, insípida e inodora.
- Saber que a auga potable é un recurso escaso que non se debe malgastar.
- Identifica-los estados da auga e os seus cambios.
- Coñece-lo ciclo da auga na natureza.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- Os seres vivos necesitan a auga para vivir.
- As características da auga.
- Os lugares onde hai auga na Terra.
- Os estados da auga: líquido, sólido e gasoso.
- Os cambios de estado da auga: solidificación, fusión, evaporación e condensación.
- O ciclo da auga.

2.2. Procedementos e actitudes

- Razoar por qué a auga é imprescindible para a vida.
- Explica-las características que diferencian á auga doutros líquidos.
- Identifica-la auga en distintos estados e diferentes lugares da Terra.
- Analiza-la problemática da escaseza de auga potable.
- Describir e exemplifica-los cambios de estado da auga.
- Explicar e entender de forma global o ciclo da auga na natureza.
- Valora-la auga como ben común.
- Desenvolver conductas encamiñadas ó aforro de auga.

2.3. Contidos transversais

- **Educación do consumidor** Desenvolve-lo hábito de le-las etiquetas antes de comprar ou de consumir un alimento envasado.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Recipientes de distintas formas.
- Terra.
- Area.
- Auga.
- Bóla do mundo.
- Plastilina.
- Cinta métrica.

4 PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Texto de presentación cun contexto real.
- Realización de exercicios en grupo.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- ¿Para que estudiámo-lo ciclo da auga? Xustificación.
- Pedirlles ós alumnos que sinalen cuál é a característica da auga que permitirá transportala a través das canalizacións (adáptase á forma do obxecto). Comentar con eles qué forma ten a auga cando sae das canalizacións e cuál cando está no vaso. Traballar cos alumnos sobre cómo ten que se-la auga para que a poidamos beber e sobre a importancia do seu aforro.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para explorar, comparar ou descubrir.
- Información organizada: A auga. Os estados da auga. O ciclo da auga.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica.
- Comparación entre os tres estados da auga.
- Actividades de desenvolvemento.
- Debate en grupo.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Fomentar actitudes positivas cara ó uso racional da auga como recurso escaso.
- Actividades para contestar no caderno.
- Indicarlles ós alumnos que unha forma eficaz de aprende-la secuencia dun proceso é a presentación de debuxos que acompañan a explicación de cada secuencia.

Ampliación

- Amplia-la información con fotografías, debuxos, mapas, etc.
- Comentar cos alumnos os distintos usos da auga embotellada, se a beben sempre, cándo e por qué, se saben qué persoas beben habitualmente auga embotellada... Despois, escribir no encerado as conclusións sobre cándo usamos este tipo de auga: cando cambiamos de lugar de residencia, por exemplo en vacacións, e non coñecémo-las condicións de potabilidade de auga; nos lugares da costa porque a auga adoita ter filtracións da auga mariña, etc.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Coñecemento das características da auga: inodora, insípida e incolora.
- Comprensión da importancia da auga.
- Recoñecemento dos lugares nos que se atopa auga nos seus distintos estados.
- Identificación dos estados da auga e dos seus cambios.
- Descrición do ciclo da auga.
- Valoración do uso responsable da auga.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 8: O AIRE É NECESARIO

1. Obxectivos didácticos

- Comprender que o aire é imprescindible para os seres vivos.
- Analiza-las características do aire.
- Valora-la utilidade do aire.
- Coñece-la atmosfera, as súas misións e algúns fenómenos atmosféricos.
- Valora-la importancia de evita-la contaminación do aire para a nosa saúde.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- O aire: importancia, composición e características físicas.
- A atmosfera: capa de aire que arrodea a Terra.
- A atmosfera e as súas funcións: filtra os raios solares e contén o osíxeno que respiran os seres vivos.
- Os fenómenos atmosféricos: precipitacións, vento, tormentas

2.2. Procedementos e actitudes

- Identificar situacións cotiás nas que o aire é útil ás persoas.
- Aplica-las características dos gases ó aire
- Relaciona-la existencia de vida coa presenza do osíxeno atmosférico.
- Razoar por qué a atmosfera é imprescindible para os seres vivos.
- Identificar algúns fenómenos atmosféricos.
- Valora-la importancia de coida-lo aire para coida-la nosa saúde.

2.3. Contidos transversais

- **Educación para a saúde.** Tomar conciencia da importancia de ventila-las estancias

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Recipientes translúcidos de distintas cores.
- Vasos de plástico.
- Sal e azucre.
- Papel, cartolina e rotuladores.
- Botellas de auga baleiras.
- Humidificador.
- Recipiente de vidro de boca ancha.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Actividades de exploración.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades que animan ó alumno para amplia-los seus coñecementos.
- Actividades para realizar en grupo.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar e descubrir.
- Información organizada. O aire e as súas características. A atmosfera.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación organizada da información básica.
- Actividades de desenvolvemento.
- Comparación dos fenómenos atmosféricos.
- Traballo por grupos.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Suxestións para falar en grupo e fomentar actitudes positivas cara ó coidado do noso medio.
- Proponerlles ós alumnos que expliquen a relación entre o aire e diferentes actividades como respirar, viaxar en helicóptero, montar en bicicleta, facer windsurf, facer voar un papaventos...

Ampliación

- Amplia-la información mediante o apartado “O álbum das ciencias”.
- Pedirlles ós alumnos que realicen un debuxo no que distintos elementos reflectan a presenza do aire. Comentarlles que a mellor forma de que quen observe un debuxo se decate da presenza deste é representalo como vento. Suxerirlles que debuxen unha nena cun parasol ó lado dunha árbore de pólas delgadas e á beira do mar. Se o aire sopra de esquerda a dereita, ¿cara a onde debuxarán o pelo da nena, o parasol, as pólas ou as ondas?

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Valoración da importancia do aire e do osíxeno para os seres vivos.
- Coñecemento das características, composición básica e utilidades do aire.
- Comprensión de que o aire pesa e ocupa un espacio.
- Identificación dalgúns fenómenos atmosféricos.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdario.

UNIDADE 9: AS PLANTAS SON SERES VIVOS

1. Obxectivos didácticos

- Saber que as plantas son seres vivos.
- Coñece-las características diferenciais das plantas.
- Coñece-las partes das plantas, as súas características e misións.
- Diferenciar árbores, arbustos e herbas.
- Comprende-la importancia das plantas para tódolos seres vivos.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- As plantas son seres vivos: nacen, medran, aliméntanse e relaciónanse.
- As partes das plantas: talo, follas e raíz.
- Os tipos de plantas segundo o seu talo: árbores, arbustos e herbas.
- A importancia das plantas.

2.2. Procedementos e actitudes

- Identifica-las características das plantas como seres vivos, así como as súas características diferenciais dentro deste grupo.
- Diferencia-las partes das plantas.
- Describir unha planta.
- Clasifica-las plantas en árbores, arbustos e herbas.
- Amosar interese por coñece-las plantas.
- Valora-la importancia das plantas para tódolos seres vivos.

2.3. Contidos transversais

- Educación ambiental: apreciación da importancia da conservación das plantas.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Cartolinas.
- Cola.
- Follas de distintas plantas.
- Mazás.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Texto de presentación "Entramos nun bosque".
- Actividades para realizar cos compañeiros.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- ¿Para que estudiámo-las plantas? Xustificación.

4.2 De desenvolvemento de proceso

- Actividades previas para observar, comparar, clasificar, etc.
- Información organizada. As plantas. O talo. As follas. A raíz. Os arbustos.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica.
- Actividades de desenvolvemento.
- Diferencias entre o talo, as follas e as raíces.
- Traballo en grupo.
- Comentarlles ós alumnos que, cando responden ás preguntas finais (por exemplo, en "O álbum das ciencias", *As plantas medran cara á luz*, están formulando unha hipótese. É dicir, darán unha resposta factible, pero que é necesario comprobar. Despois da comprobación, algunhas hipóteses serán falsas e haberá que buscar outra nova explicación. Outras hipóteses amosaranse verdadeiras e darémolas por válidas.
- Utilizar unha planta ornamental para amosarlles ós alumnos que o coidado dunha planta como ser vivo supón unha responsabilidade tan importante coma o dun animal. Propoñerlles ós alumnos organizar un grupo de voluntarios para asegurarse de que a planta recibe a auga e a luz necesarias.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Ampliar mediante os "Álbums das ciencias" a información con fotografías, debuxos, etc.
- Escribir preguntas relacionadas coas páxinas da unidade. Facer copias e repartilas entre tódolos alumnos. Pedirlles que as traballen e que contesten por parellas.

Ampliación

- Actividades para contestar no caderno.
- Darlles ós alumnos exemplos de movementos das plantas; por exemplo, as raíces medran cara ó interior do solo. Falarlles do movemento que experimenta a *mimosa púdica*. Se tocámo-las follas desta árbore, estas móvense coma se se pechasen, de aí, o seu nome. Para que entendan este movemento, presentárille-la palma da man aberta

exemplificando un conxunto de follas. Pedirlle a un alumno que toque a súa man e pechala ante o contacto.

- Explicarlles ós alumnos que existen plantas con talos e raíces que nos serven de alimento. Animalos a relaciona-lo nome dalgúns vexetais coa parte da planta a que pertencen. Sinalarlles ós alumnos que a parte comestible do espárrago é o talo. Por outro lado, a remolacha, a cenoria e o nabo son grosas raíces de plantas distintas.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Valoración das plantas como seres vivos.
- Coñecemento da forma de alimentación das plantas.
- Identificación das distintas partes dunha planta.
- Distinción entre árbores, arbustos e herbas.
- Aplicación adecuada do novo vocabulario para describir plantas.
- Comprensión da importancia das plantas para tódolos seres vivos.
- Interese pola protección da natureza.

5.2. Procedementos e Instrumentos:

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 10: AS PLANTAS TEÑEN FLORES

1. Obxectivos didácticos

- Relaciona-las flores, froitos e sementes coa reprodución das plantas.
- Describi-lo ciclo vital das plantas.
- Entende-la importancia das plantas para as persoas.
- Colaborar na protección da natureza.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- As plantas reproducense: flores, froitos e sementes.
- As partes das flores: pétalos, corola, sépalos, cáliz, estames e xineceo.
- Os froitos proceden das flores.
- Os tipos de froitos: froitos carnosos e froitos secos.
- As sementes están no interior dos froitos.
- As plantas nacen, e as súas partes medran e cambian.

2.2. Procedementos e actitudes

- Identifica-las distintas partes dunha flor
- Clasifica-los froitos en carnosos e secos.
- Formular hipóteses sobre feitos observables relacionados coas plantas.
- Ordenar cronoloxicamente acontecementos relacionados co nacemento e crecemento das plantas.
- Seleccionar e ordena-la información para elaborar fichas descritivas sobre as plantas
- Explica-la importancia das flores, os froitos e as sementes para a alimentación dos seres vivos.
- Adquirir hábitos saudables relacionados coa alimentación.
- Recoñece-la importancia das plantas para as persoas.

2.3. Contidos transversais

Educación do consumidor Coñece-las froitas típicas de cada estación do ano.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- A unidade didáctica preséntase a partir da propia experiencia dos alumnos e alumnas: Por isto, partir de situacións reais vividas por eles mesmos debe de ser un principio didáctico permanente no desenvolvemento da unidade.
- É importante que a aprendizaxe se produza a través da interacción dos alumnos e alumnas en diversos agrupamentos. Por isto, planificáronse tarefas individuais, en parella, equipo e en gran grupo.
- A valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nas actividades de grupo, ademais de evitar todo tipo de discriminación nestas situacións servirá para estimula-la súa autoestima e a aprendizaxe colaborativa.
- Adecuaranse as aprendizaxes ás posibilidades de cada neno ou nena. As actividades de motivación deben de servir ademais para descubri-los coñecementos e experiencias previas. As actividades de reforzo e de ampliación pretenden axusta-lo proceso ás necesidades dos alumnos.
- Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realiza-la avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais, seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comproba-la adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.
- Por último, é necesario asegura-la funcionalidade das aprendizaxes. Nesta unidade tódolos contidos procedementais relacionados con hábitos de saúde e hixiene, así como as técnicas de recollida e organización da información mediante esquemas e mapas conceptuais garanten esta funcionalidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Cartolinas.
- Cola.
- Follas de distintas plantas.
- Mazás.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Observación e exploración de debuxos.
- Actividades para realizar en grupo.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades para fomenta-la aprendizaxe.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para comparar, observar, e explorar.
- Información organizada. As flores. Os froitos. As sementes.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación da información básica e debate en grupo.
- Actividades de desenvolvemento.
- Comparación entre as diferentes especies de plantas.
- Preguntarlles ós alumnos sobre lugares do seu medio nos que poidan atopar flores. Comentarlles que as flores acabadas de cortar que vemos en floreiros son flores que non poden vivir: Sen raíz, sen auga, viven das súas reservas e axiña murchan. Presentárlle-la alternativa de adorna-las estancias con plantas vivas nos seus tarros e coas súas flores.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Actividades para contestar no caderno.
- Seleccionar algunhas flores sinxelas. Amosárllelas ós alumnos e pedirles que as describan usando o vocabulario que aprenderon na unidade.

Ampliación

- Ampliación da información mediante debuxos, fotos, etc.
- Realización dun ficheiro de plantas.
- Contarlles ós alumnos que nunha colmea viven tres clases de abellas. A abella mestra, que se encarga de poñe-los ovos das que nacerán novas abellas; os abázcacos, que son os machos; as obreiras, que son femias. O grupo máis numeroso constitúeno as abellas obreiras, que realizan tódolos traballos da colmea (recoller néctar e pole, fabrica-lo mel, coidar dos ovos...).

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Identificación das distintas partes das flores. Coñecemento da transformación das flores en froitos.
- Clasificación dos froitos en carnosos ou secos. Asociación de flores, froitos e sementes coa reprodución das plantas.
- Valoración da importancia dos froitos na nosa alimentación.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 11: AS PAISAXES DE GALICIA

1. Obxectivos didácticos

- Nomear e distingui-los diferentes tipos de paisaxes: chaira, montaña e costa.
- Coñecer cómo se diferencian os tipos de paisaxes: as formas de relevo.
- Comprende-las causas dos cambios (naturais e artificiais) que se producen na paisaxe.
- Comprender cómo afecta a paisaxe na distribución da poboación.
- Orientarse segundo os puntos cardinais.
- Fomenta-lo respecto e o coidado do medio.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- Os tipos de paisaxes: montaña, chaira e costa.
- A paisaxe de Galicia.
- Os cambios naturais e artificiais na paisaxe.
- Definición e partes dunha montaña. Tipos de formacións montañosas.
- Definición e características do relevo chan: as chairas e os vales.
- As formas de vida humana na montaña e na chaira.
- Os puntos cardinais e a orientación.

2.2. Procedementos e actitudes

- Establecer categorías e clasifica-los diferentes elementos xeográficos en táboas e esquemas.
- Observar, analizar e describir fotografías de distintas paisaxes.
- Observar, analizar e describir unha maqueta. Comparala cunha fotografía.
- Interpreta-la lenda e os símbolos dos mapas.
- Aprender a orientarse cos puntos cardinais.
- Comprende-la necesidade de recicla-lo papel.
- Amosar interese polo patrimonio natural do medio.

2.3. Contidos transversais

Educación ambiental. Fomenta-lo respecto e o coidado do medio natural

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- As actividades propostas deben favorecer a observación directa da realidade e a experimentación sempre que sexa posible para que realicen unha construción sólida dos novos conceptos. Ademais, abranguen diversos tipos de agrupamento: actividades individuais, en equipo, en gran grupo... O papel do profesor ou profesora será o de fonte de información e organizador do proceso de ensino. O uso das novas tecnoloxías (vídeo, diapositivas...) é moi apropiado nesta unidade xa que existen uns excelentes materiais que serán fonte de actividade escolar, tal e como está previsto na planificación das actividades.
- Conxúganse, xa que logo, nesta unidade o traballo sobre as distintas capacidades: cognitivas, socioafectivas, de interacción social.
- Como en todas as demais unidades é importante asegurarse a valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nos diálogos e nas actividades de grupo. Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realizar a avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comprobar a adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Mapas murais e atlas escolar.
- Fotografías da paisaxe de Galicia.
- Compás.
- 4 vasos de plástico e cinta adhesiva.
- Arame.
- O tubo baleiro dun rolo de cociña.
- O pao dunha vasoira.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades para realizar en grupo.
- Actividades que interesan ó alumno.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar, utilizar maquetas, ler mapas etc.
- Información organizada. A paisaxe. Os cambios naturais. As montañas. As chairas.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica e traballo por grupos.
- Actividades de desenvolvemento.
- Comparación entre as diferentes paisaxes.
- Debate en grupo.
- Comenta-la importancia que ten reciclar e aproveita-lo papel usado. Falarlles do número de árbores que se salvarían da corta. Proponerlles que realicen o seu propio colector de papel usado decorando unha caixa de cartón na que se pode depositar todo o papel que se desbote na clase para, despois, proceder á súa reciclaxe.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Comprobar que os alumnos son quen de identificar, a través de imaxes, as distintas paisaxes de Galicia. Para isto, utilizar fotografías ou postais de Galicia.
- Levar un calendario á clase. Propoñe-las seguintes actividades: busca-las datas nas que comeza cada unha das estacións do ano; indicar en qué estación se celebra o propio aniversario; calcular cántos días transcorren desde o inicio da primavera ata o aniversario de cada alumno ou alumna; calcular cántos días ó ano se acode ó colexio...

Ampliación

- Continua-la práctica do esquema iniciada en unidades anteriores. Para isto, solicite que elaboren un esquema dos cambios que se producen na paisaxe. Escribir no encerado a forma do esquema para que vexan cómo deben realizalo. 1º. Nivel: os cambios na paisaxe; 2º Nivel: a) naturais, b) artificiais; 3º. Nivel: a) construcións, antenas e tendidos eléctricos, b) o paso das estacións, chuvia e vento, catástrofes naturais.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Discriminación das características dos diferentes tipos de paisaxe.
- Definición dos termos básicos relacionados coa paisaxe.
- Comprensión dos procesos de cambio nunha paisaxe.
- Aplicación dos coñecementos adquiridos na descrición dunha imaxe con paisaxe.
- Respecto e coidado do medio natural e, en concreto, o de Galicia.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 12: A AUGA E O TEMPO

1. Obxectivos didácticos

- Identificar e defini-los ríos e describi-las súas características comúns.
- Diferencia-las formas de relevo costeiro (golfo, baía, cabo, illa...).
- Recoñece-las variacións do tempo atmosférico e os aparellos que se empregan para medilas.
- Coñece-la flora e fauna de Galicia.
- Valora-la importancia de manter limpos os ríos e as costas e protexe-los espacios naturais.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- Os ríos: definición e características (curso, caudal, afluente e canle).
- Os ríos e os encoros de Galicia.
- A península Ibérica. Illas e arquipélago.
- As formas de relevo das costas: praias, acantilados, cabos, golfos...
- As clases de tempo atmosférico.
- O tempo atmosférico en Galicia.
- Os medidores do tempo atmosférico.
- A fauna e a flora de Galicia.
- Os espacios naturais protexidos de Galicia.

2.2. Procedementos e actitudes

- Relaciona-lo caudal dun río nas súas distintas partes co relevo polo que transcorre.
- Localizar nun mapa os ríos de Galicia e o seu lugar de nacemento.
- Ler, analizar e interpretar un bosquejo sinxelo dunha cunca hidrográfica de Galicia.
- Interpreta-los símbolos que aparecen nun mapa do tempo.
- Clasifica-la fauna e a flora dun determinado ámbito natural por medio de esquemas ou táboas.
- Concienciar sobre o aforro de auga potable en períodos de escaseza ou seca.
- Respecta-los espacios naturais do contorno.

2.3. Contidos transversais

Educación ambiental. Valora-la importancia dos ríos e dos encoros para o desenvolvemento dos núcleos de poboación.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- As actividades propostas deben favorecer a observación directa da realidade e a experimentación sempre que sexa posible para que realicen unha construción sólida dos novos conceptos. Ademais, abranguen diversos tipos de agrupamento: actividades individuais, en equipo, en gran grupo... O papel do profesor ou profesora será o de fonte de información e organizador do proceso de ensino. O uso das novas tecnoloxías (vídeo, diapositivas...) é moi apropiado nesta unidade xa que existen uns excelentes materiais que serán fonte de actividade escolar, tal e como está previsto na planificación das actividades.
- Conxúganse, xa que logo, nesta unidade o traballo sobre as distintas capacidades: cognitivas, socioafectivas, de interacción social.
- Como en todas as demais unidades é importante asegurar a valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nos diálogos e nas actividades de grupo. Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realizar a avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comprobar a adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Mapas murais e atlas escolar.
- Fotografías da paisaxe de Galicia.
- Compás.
- 4 vasos de plástico e cinta adhesiva.
- Arame.
- O tubo baleiro dun rolo de cociña.
- O pao dunha vasoira.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Descubrir a través dunha fotografía un río, un lago etc.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades que xustifican o estudio.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar, descubrir e aprender.
- Información organizada. Os ríos. Os mares. Clases de tempo. A fauna. A flora.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica.
- Actividades de desenvolvemento.
- Diferenciación entre fauna e flora.
- Traballo por grupos.
- Explicar que os ríos son correntes continuas de auga que teñen a súa orixe nas montañas. Ó percorrido que fan desde o seu nacemento ata a súa desembocadura chámase curso, e este percorrido ten etapas ou partes. Á primeira, ó nacemento, chámasele curso alto (nesta etapa o río leva aínda pouca auga e é estreito, pero transcorre a gran velocidade). Tras descender polas montañas, o río atravesa vales e chairas, e daquela dise que está no seu curso medio. Aquí é onde recibe a auga de numerosos afluentes, polo que vai aumentando o seu caudal, é dicir, a súa cantidade de auga. No curso medio o río avanza máis lentamente debido ó paso por terreos chans. A última parte do río denomínase curso baixo. Na súa desembocadura os ríos poden formar deltas, rías ou esteiros.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Suxestións para falar en grupo e fomentar actitudes positivas cara ó coidado da fauna e a flora.
- Actividades para contestar no caderno.
- Comprobar que os alumnos coñecen as definicións de río, canle, caudal e afluentes. Preguntarlles cántos ríos de Galicia coñecen e pedirilles que os localicen no mapa.

Ampliación

- Amplia-la información mediante os álbums con mapas, fotografías etc.
- Preparar un debate.
- Explica-la definición de praia: terreo de superficie case cha e cuberto de area na beira do mar, dun lago ou dun río grande.

- Explicar que o Instituto Nacional de Meteoroloxía é o organismo encargado da predicción e análise do tempo atmosférico. Para elaborala información, o Instituto sérvese, entre outros medios, de imaxes do satélite Meteosat.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Identificación das características dos ríos e coñece-los ríos de Galicia.
- Recoñecemento das formas de relevo costeiro.
- Enumeración dos mares e os océanos que bañan as costas españolas.
- Distinción dos elementos e factores do tempo atmosférico.
- Coñecemento da función dalgúns instrumentos de medida do tempo atmosférico.
- Interpretación de mapas de relevo e do tempo.
- Coñecemento e clasificación da fauna e da flora segundo as especies e os tipos de paisaxes.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdario.

UNIDADE 13: A POBOACIÓN DE GALICIA

1. Obxectivos didácticos

- Comprender qué é a poboación e cómo varía.
- Coñecer se Galicia está moi poboada.
- Valora-la emigración e a inmigración.
- Diferencia-los termos aldea/vila/cidade e poboación rural/poboación urbana.
- Clasifica-los medios de transporte e diferencialos segundo as infraestructuras.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- A poboación: crecemento e movementos migratorios.
- A poboación en Galicia.
- O censo de poboación.
- Poboación urbana e poboación rural.
- Os medios de transporte.
- As comunicacións humanas e o traslado de mercadorías.

2.2. Procedementos e actitudes

- Explica-lo concepto de poboación.
- Ler, describir e interpreta-los mapas de poboación.
- Analizar imaxes de distintas aldeas, vilas e cidades para describi-las súas similitudes e diferencias.
- Relaciona-las infraestructuras (estradas, aeroportos...) coas distintas paisaxes.
- Comprender e valora-los variados modos de vida e manifestacións culturais das aldeas, vilas e cidades.

2.3. Contidos transversais

Educación moral e cívica: Respetto polos inmigrantes.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- As actividades propostas deben favorecer a observación directa da realidade e a experimentación sempre que sexa posible, para que realicen unha construción sólida dos novos conceptos. Ademais, abranguen diversos tipos de agrupamento: actividades individuais, en equipo, en gran grupo... O papel do profesor ou profesora será o de fonte de información e organizador do proceso de ensino. O uso das novas tecnoloxías (vídeo, diapositivas...) é moi apropiado nesta unidade xa que existen uns excelentes materiais que serán fonte de actividade escolar, tal e como está previsto na planificación das actividades.
- Conxúganse, xa que logo, nesta unidade, o traballo sobre as distintas capacidades: cognitivas, socioafectivas, de interacción social.
- Como en todas as demais unidades é importante asegurar a valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nos diálogos e nas actividades de grupo. Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realizar a avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comprobar a adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Mapa político de España.
- Cartolinas e revistas.
- Postais ou fotografías de cidades, vilas e aldeas.
- Fotografías de medios de transporte e ferramentas antigos.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Actividades para realizar en grupo.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Xustificación do estudio.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para coñece-la poboación da localidade.
- Información organizada. O crecemento da poboación. A poboación urbana e rural. Os medios de transporte.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica e traballo por grupos.
- Actividades de desenvolvemento.
- Actividades de reforzo e ampliación.
- Comparación entre os diferentes medios de transporte.
- Explicarlles ós alumnos que os gráficos de poboación son representacións esquemáticas que serven para facilita-lo coñecemento dos datos e, xa que logo, a obtención de conclusións.
- Conversar cos alumnos sobre cómo poden colaborar para conserva-lo medio natural en que viven, sexa rural ou urbano.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Comprobar que os alumnos coñecen a definición de emigrante e inmigrante
- Preguntarlles polas causas que motivan o crecemento ou non da poboación.
- Comprobar que os alumnos diferencian a poboación rural da urbana e que saben os puntos fundamentais que diferencian unha aldea dunha vila e dunha cidade.

Ampliación

- Explicar que o relevo inflúe de maneira moi importante no trazado de estradas e de vías de ferrocarril. Nas zonas de montaña é necesaria a construción de pontes, túneles ou viaductos para salva-las diferencias de terreo. Sen embargo, nas zonas chas a construción de vías de comunicación é moito máis sinxela e menos custosa.
- Traballar en equipo a seguridade vial.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Saber qué é poboación e en qué consisten os movementos desta.
- Utilización correcta dos termos de migración, inmigración e emigración.
- Distinción entre poboación rural e urbana.
- Interpretación dun mapa de poboación.
- Clasificación dos medios de transporte segundo a súa forma de desprazamento.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 14: O TRABALLO EN GALICIA

1. Obxectivos didácticos

- Comprender qué é a poboación activa. Diferencia-las profesións segundo o sector económico e os ámbitos rural e urbano.
- Diferencia-los cultivos de secaño e de regadío.
- Recoñece-los tipos de cabanas gandeiras e saber se se crían en Galicia.
- Comprende-los procesos de transformación industrial: materia prima e produto manufacturado.
- A industria en Galicia.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- A poboación activa e tipos de traballo que realiza.
- As clases de cultivos: de secaño e de regadío.
- Os tipos de cabanas gandeiras.
- A agricultura e a gandería en Galicia.
- As actividades industriais e os procesos de transformación: da materia prima ó produto elaborado.
- A industria en Galicia.

2.2. Procedementos e actitudes

- Clasifica-los tipos de cultivo e as cabanas gandeiras.
- Describir e explica-las fases dun proceso industrial.
- Aplica-los coñecementos sobre poboación activa.
- Respecta-lo traballo dos inmigrantes e defende-lo traballo non sexista.

2.3. Contidos transversais

Educación moral e cívica Valora-lo estudio como medio de aprendizaxe necesario para traballar na idade adulta.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Clasificación dos diferentes tipos de traballo.
- Actividades para realizar en grupo.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- Actividades relacionadas coa propia localidade.

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para comparar, observar e aprender.
- Información organizada. O traballo. Agricultura e gandería. Actividades industriais.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Presentación breve da información básica e traballo por grupos.
- Actividades de desenvolvemento.
- Comparación entre os diferentes tipos de traballos.
- Debate en grupo.
- Explicarlles ós alumnos que deberán realizar unha enquisa e cómo preparala. Primeiro, terán que elaborar unha lista co que necesitan saber. Despois, teñen que formula-las preguntas que lles permitirán coñece-la información que buscaban; a continuación, terán que seleccionar ás persoas que van entrevistar, e realiza-la enquisa; por último, clasifica-los datos e extraer conclusións.

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Suxerir actividades similares ás propostas na unidade para asegurarse de que os alumnos distinguen os tipos de cultivo e de gando que existen.
- Poñer exemplos de produtos e preguntarlles con qué materia prima foron elaborados e en qué industria se fan.

Ampliación

- Pedirlles ós alumnos que leven á clase unha presada de diferentes tipos de legumes e cereais, como por exemplo, feixóns, lentellas, garavanzos, arroz, grans de millo... Explicarlles que van realizar un debuxo pero non o van colorear con pinturas senón que a gama de cores vanlla dar cos materiais que trouxeron das súas casas, é dicir, as legumes e os cereais.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Diferenciación da poboación activa do conxunto da poboación.
- Clasificación dos traballos segundo as actividades que se realicen e o sector ó que pertencen.
- Diferenciación de cultivo de secaño/cultivo de regadío.
- Clasifica-lo gando segundo a cabana de procedencia.
- Descrición dun proceso de produción industrial.
- Valoración e respecto polo traballo de tódalas persoas.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdótico.

UNIDADE 15: AS NOSAS HISTORIAS PERSOAIS

1. Obxectivos didácticos

- Recoñece-los cambios que se producen co paso do tempo nas persoas e na sociedade.
- Coñecer cómo se lembra o pasado e relacionar este co paso do tempo.
- Coñece-los instrumentos para medi-lo tempo histórico.
- Descubri-las formas de vida do pasado a través das tradicións e os monumentos.
- Diferencia-la historia próxima da afastada.
- Acercarse á historia e á cultura a través dunha lenda de Galicia.

2. Contidos

2.1. Conceptos

- Documentos: escritos, orais e gráficos.
- A medida do tempo e dos feitos pasados: reloxo, calendario e século.
- As tradicións culturais.
- A historia recente e afastada: formas de coñecela.

2.2. Procedementos e actitudes

- Clasificar, por medio dunha táboa, documentos que serven para coñece-la historia dos antepasados familiares.
- Realizar unha liña do tempo persoal a partir dun modelo.
- Comparar fotografías antigas e modernas.
- Escribi-las tradicións e os principais monumentos da localidade.
- Clasificar documentos que serven para coñece-la historia en escritos, orais ou gráficos.
- Valora-la importancia de conserva-los documentos históricos e os monumentos.

2.3. Contidos transversais

Educación moral e cívica Defende-lo dereito dos inmigrantes a te-la posibilidade de legaliza-la súa situación.

3. METODOLOXÍA

3.1. Proceso de ensino - aprendizaxe

- As actividades propostas deben favorecer a observación directa da realidade e a experimentación sempre que sexa posible para que realicen unha construción sólida dos novos conceptos. Ademais, abranguen diversos tipos de agrupamento: actividades individuais, en equipo, en gran grupo... O papel do profesor ou profesora será o de fonte de información e organizador do proceso de ensino. O uso das novas tecnoloxías (vídeo, diapositivas...) é moi apropiado nesta unidade xa que existen uns excelentes materiais que serán fonte de actividade escolar, tal e como está previsto na planificación das actividades.
- Conxúganse, xa que logo, nesta unidade o traballo sobre as distintas capacidades: cognitivas, socioafectivas, de interacción social.
- Como en todas as demais unidades é importante asegurar a valoración dos seus progresos individuais e o estímulo á participación nos diálogos e nas actividades de grupo. Os propios obxectivos didácticos servirán como criterios para realizar a avaliación continua e formativa das aprendizaxes. Ademais seleccionáronse unha serie de criterios de avaliación que teñen a función de comprobar a adquisición das aprendizaxes básicas da unidade.

3.2. Recursos e medios

Impresos:

- *Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*
- *Guía didáctica Coñecemento do medio 3. Edicións Obradoiro-Santillana.*

Outros:

- Pasaporte ou DNI.
- Cartolinas de cores.
- Fotografías tamaño carné.
- Reloxos e calendarios.
- Fotografías de monumentos antigos.
- Mapamundi do libro de texto e atlas escolar.

4. PROPOSTA DE ACTIVIDADES

4.1. De introducción e motivación

- Texto de presentación: os castros.
- Actividades para realizar en grupo.
- Actividades para recolle-los coñecementos previos.
- ¿Para que estudiámo-la historia?

4.2. De desenvolvemento do proceso

- Actividades previas para observar, descubrir e aprender.
- Información organizada. Os días importantes da nosa vida. O reloxo e o calendario. As tradicións, etc.
- Actividades sobre todo o contido da unidade.
- Exploración dos coñecementos previos.
- Presentación breve da información básica.
- Actividades de desenvolvemento.
- Actividades de reforzo e ampliación.
- Comparación entre diferentes tradicións.
- Debate en grupo.
- Explicar que o certificado de nacemento do rexistro civil recolle datos referentes a cada unha das persoas inscritas: nome e apelidos, data e lugar de nacemento, sexo. Cando nacemos, os nosos familiares teñen un tempo para inscribirmos. Tamén hai datos relativos a nosos país: nome, ano de nacemento e nacionalidade. Estes datos poden servir para confeccionar estudos sobre a poboación dun país ou dunha rexión, como o número de homes ou mulleres que naceron en determinado ano ou cuántas persoas naceron nunha cidade durante un mes concreto.
- Comentar que, na Antigüidade, se usaban reloxos de sol e de area para saber de modo aproximado o tempo que transcorría entre determinados acontecementos. Explicar, tamén que non tódolos calendarios son iguais ó que coñecen. Así, por exemplo, hai calendarios que comezan o ano no noso mes de febreiro ou que en civilizacións antigas era frecuente medir tempos longos segundo as tarefas agrícolas (sementeira, sega, vendima, etc.).

4.3. De atención á diversidade

Reforzo

- Asegurarse de que os alumnos, por unha banda, coñecen a hora marcada no reloxo e, por outra, localizan correctamente feitos cronolóxicos.
- Comprobar que os alumnos coñecen e entenden que os edificios antigos son considerados documentos históricos e por qué.

Ampliación

- Levar fotografías de monumentos famosos de todo o mundo (pirámides exipcias, coliseo romano, muralla chinesa, estatuas da illa de Pascua, etc.). Analizar por qué se conservaron ata a actualidade e por qué debemos velar pola súa conservación (sérvennos para coñecer aspectos de culturas pasadas). Despois, pedirles que busquen os lugares nun mapamundi; sinalar ónde está Galicia, para que observen cómo en tódolos lugares existen monumentos antigos que son mostra de civilizacións moi distintas e afastadas entre si.

5. AVALIACIÓN

5.1. Criterios de avaliación

- Clasificación de documentos que serven para coñecer ás persoas: DNI, partida de nacemento, fotografías, vídeos, cartas, diarios...
- Confección dunha liña do tempo persoal.
- Explicación e diferenciación dos conceptos de tradición e monumento.
- Diferenciación de historia próxima e historia afastada e explicación do tipo de documentos con que se estudian.

5.2. Procedementos e Instrumentos

Procedementos:

- Observación directa.
- Análise de tarefas e actividades recomendadas.
- Intervención e preguntas orais.
- Comprobación de traballos escritos.
- Probas orais e escritas.

Instrumentos:

- Ficha de rexistro individual.
- Patrón de avaliación.
- Rexistro de desenvolvemento da clase.
- Anecdario.